

tó, at okkara BA-skipan prógvar, at tað ber til at skapa eitt veruligt universitert umhvørvi.

Spurningurin er, hvussu vit koma víðari, tí hóast BA loysnin at síggja til er ein suksess, eru vit í ferð við at fáa minni fyri meira, tí vit megna ikki spesialiseringarspartin (MA). At hava masterlesandi er líka týðningarmikið fyri føroyska universitetsdeild, sum tað er fyri øll onnur universitet. Ein kann enn tá pástanda, at eitt universitet við ongum masterlesandi í veruleikanum ikki er eitt universitet.

Hálvur leitur – hálvur úrslit

Á sumri 2013 verða tey fyrstu 30 lesandi liðug sum bachelor (BA) í nýggju skipanini á SSD. Tá hava tey 2 møguleikar í at velja.

Eini er at verða verandi í Føroyum, har tey við sínum BA fara út á føroyska arbeiðsmarknaðin.

Hin er at fara uttanlands at lesa seg lidnan, tvs. taka MA. Hetta er natúrliga valið, tí fult akademiskt prógv krevur fimm ára útbúgving (MA). At taka BA í Føroyum og so fara av landinum er eisini ført fram sum stórt framstig. Argumentið er, at jú longri ungdomar støðast í Føroyum, ju betri eru sannlíkindini fyri, at tey koma aftur.

Hesin hálvur leiturin gevur í besta lagi hálvu úrslit. 3 munandi vansar eru:

- Akademisk útbúgving og stórv eru soleiðis, at tey vanligu krevja masterprógv (MA). Tí koma tey við BA heldur at kappast um stórv innan skrivstovu o.l. Men hví útbúgva BA til at kappast við stórv, ið fólk við øðrum og minni kostnaðarligum førleikum kunnu klára?

- Skal eitt universitet verða ein drív-kraft í samfelagsmenning, herundir fáa fólk at støðast, so má tað hava eitt komplett umhvørvi at virka í, bæði fyri starvsfólk og fyri lesandi. Her er enn langt á mál hjá Setrinum. Dømini aðrastaðni frá vísa tó sera greitt, at tað ber til og ger mun. Triði og í veruleikanum størsti vandin er tí, at ein BA-leitur einans skapar ikki eitt veruligt universitets-umhvørvi, tí sjálv *spesialiseringin* manglar.

Hálvu úrslit gevur ikki ein nøktandi samfelagsligan vinning, og kjarnutrupulekin fyri Setrið, arbeiðsmarknaðin og samfelagið sum heild er, at alneyðuga spesialiseringin manglar. Henda spesialiseringin er tann, sum á einum universiteti fer fram á millum annað masterstigi (MA). Við støði í nevndu vansom tori eg at pástanda, at ein skipaður MA-innsatur er ein fyrsta og heilt avgerandi fyrirtreyt fyri eini líknandi menning í Føroyum, sum vit síggja frá universitetunum í Akureyri, Tromsø, Aalborg, ja »you name it«. Avbjóðingin liggur í, hvussu vit skipa hetta í mun til tað samfelag og tann arbeiðsmarknað vit liva í.

Master-læra

Master útbúgvingar á nútímans universiteti eru vanligu skipaðar eftir hópframleiðslu uppskriftini. Í kapping verður eitt hav av standardiseraðum útbúgvingar-gongdum bjóðaðar út, sum lesandi kunnu velja ímillum. Her kunnu vit ongantíð gerast kappingarfør, tí vit eru og vilja altíð vera alt ov smá. Men vit kunnu nakað annað.

Ístaðin fyri at taka støði í útbúgvingini, kunnu vit taka støði í tí einstaka lesandi. Tað er her hugtakið »master-læra« kemur inn. Ein leitur kundi verið:

- Hvør granskari bjóðar fram síni raðfestu granskingarøki.
- Tey lesandi kunnu so gjøgnum eina fastlagda skipan bjóða seg fram til at taka Master hjá ávísu »meistara«.
- Tá tann lesandi er upptikin, verður saman við »meistararum« løgd ein ætlan fyri bæði Masterárin. Hendan fevnir um:
 - a) Hvørji øki og tema »lærlingurin« skal taka uttanlanda (1 ár). Hetta tryggjar neyðuga teoretiska ballast og neyðugt útsýni.
 - b) Ætlan fyri »sveinastýkkið«, tvs. spalið (1 ár), sum vanligu vil hava støði í einum konkretum »føroyskum« problematikki. Av tí talan er um 1 árs spali (vanligt er ½ ár), kann hetta eitt nú koplast saman við einum uppihaldi á einum virki ella stovni.

Ein spesialisering við »master-læru« hevur fylgjandi dygdir og fyrimunir:

- Tað verður møgulegt at bjóða Master, har hvør lesandi fær eina miðvísa individuella útbúgving, eitt nú gjøgnum uppihald á ymiskum universitetum og fakøkjum, umframt at spalið er 1 ár. Hetta er við til at tryggja neyðugu breiddina av kompetansum á føroyska arbeiðsmarknaðinum.
- Gjøgnum master-lærlinga sambandið tryggja vit, at tann einstaki master-lesandi varðveitir sítt tilknýti til føroyska universitetið og føroyska samfelagið. Við støði í »egnum veruleika« gevur hetta eitt innlit, sum ongin annar hevur ella kann fáa. Tað økir vitanina um føroyska samfelagið, og eisini hetta fer at smitta av aftur á føroyska arbeiðsmarknaðin og samfelagið sum heild.
- Tann master-lesandi og einstaki granskarin koma at hava eitt tætt tilknýti. Hetta er mótsatt tí, vit hoyra aðrastaðni frá, har fólk lesa í árávis uttan at hava sæð ein veruligan professara. Við hesi skipanini kunnu vit tí fáa nøkur Masterlesandi við rættiliga høgum kompetansum. Vinningurin gerst enn størri av, at á hesum stiginum fara tey lesandi eisini at geva nakað aftur til granskan, sparring, data, o.s.fr sum hevur týðning fyri granskingina hjá tí einkulta.
- Tann menningin eitt veruligt universitert umhvørvi skapar, fer eisini at kunna fáa eina positiva synergi millum »tey verandi« og »tey uttanlands«, tí hesi í størri mun koma at spegla sær í hvørjum øðrum, ein møguleiki sum í dag ikki er til staðar. Við hesum er eisini sagt, at eg síggi ikki ein mótsetning millum tey, ið velja at fara, og tey, sum velja at verða; tvørturímóti.

Avbjóðingar eru sjálvsagt eisini. Ein tilík skipan krevur ávísa umsiting, óhepnir mótsetningar millum »meistara« og »lærling« kunnu uppstanda, vm. Men hetta er í prinsippinum ikki øðrvísi enn tað, sum hendir í øðrum útbúgvingar-samanhangum.

Endi

Uppskot mitt um master-læru *merkir ikki*, at vit ikki skulu bjóða út vanligar master útbúgvingar, tí sjálvandi skulu vit tað. Tað skapar nettupp rúm fyri at menna nøkur sterk fakøki, sum er grundarlagið undir einum veruligum lestrar- og granskingarumhvørvi.

Hetta uppskotið er sjálvsagt ikki kostnaðarfrítt, men lætt er at rokna út kostnaðin, og skuldi tað eisini passa fint inn í verandi skipan hjá Studna. Undir øllum umstøðum er talan um evarska lítla investering til eina skipan, har fólk koma at framleiða í tí landi, sum hevur goldið teirra útbúgving.

Er man bangin fyri enn eini almennari útreiðslu, so kundi ein tilík skipan koyrt sum royndarætlan í eitt nú 3 ár. At talið av lesandi føroyingum á hægri útbúgvingum uttanlands, sambært Studna, uppá 1 ár er vaksið við umleið 350, átti í hvussu er at fingið onkran at vakna.

Sí nærri:

http://setur.fo/soegu_og_samfelagsdeildin/utbugving/

• Hóast fleiri við BA kanska koma aftur, so fer framvegis ein munandi partur teirra millum, framvegis at velja Føroyar frá. Fyri Grønland kann ein positiv »BA-effekt« ikki síggjast. Hví skal so henda í Føroyum? Við okkara flytitølum í huga, má ein eisini undrast á, at ein »meira-sannlíkt-at-tey-koma-aftur-politikur« er nøktandi.